

MARTA WÓJCICKA, MAŁGORZATA DZIEKANOWSKA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

marta.wojcicka@poczta.onet.pl

mdziedkanowska@wp.pl

Kreacja i komunikacja tożsamości społeczno-kulturowej

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Tradycja dla współczesności”,
Baranów Sandomierski 2015 r.

Problematyka tożsamości stanowi współcześnie jeden z wiodących tematów nauk społecznych i humanistycznych. Jest kluczową kategorią analizy społeczeństwa i kultury. Ten paradygmat badawczy jest odnoszony do szerokiego kontekstu przemian społeczno-kulturowych, politycznych i ekonomicznych, tak w poszczególnych społeczeństwach narodowo-państwowych, jak i w skali globalnej. Na gruncie nauki polskiej zainteresowanie tą tematyką intensywnie rozwija się od lat 90. XX w. Początkowo uwaga badaczy koncentrowała się głównie na zagadnieniach dotyczących procesów kształtowania się tożsamości jednostkowych. Intensywne wchodzenie Polski w orbitę globalnej kultury masowej, związane z transformacją systemową oraz z wejściem do Unii Europejskiej, zaowocowało licznymi rozważaniami dotyczącymi identyfikacji zbiorowych. Podjęto refleksję nad procesami przekształceń identyfikacji kulturowych, narodowych i regionalnych, a dyskurs tożsamościowy został zdominowany przez kategorię kryzysu.

W kolejnych latach w pole badawcze dyscyplin humanistycznych, a przede wszystkim społecznych wprowadzono nowe wymiary identyfikacji (np. tożsamość płciowa, europejska itp.). Przedmiotem badań stały się również identyfikacje manifestujące się w stylach życia (np. tożsamość wegetarian, yuppie), związane ze sposobem komunikacji (badanie Internetu jako czynnika budującego tożsamość, tożsamości internetowe) czy przypisane różnym kategoriom społeczno-zawodowym (np. tożsamość: subkultur młodzieży, rolników, nauczycieli itp.).

Mimo że tematyka tożsamości, zarówno jednostkowej, jak i zbiorowej, była wielokrotnie podejmowana, to konferencja, która odbyła się w dniach 16–19 czerwca 2015 r., będąca wspólną inicjatywą Zakładu Kultury Polskiej UMCS (Marta Wójcicka) i Zakładu Socjologii Wsi i Miasta UMCS (Małgorzata Dziekanowska), pokazała, że są w tej problematyce zagadnienia i wątki nadal nierozstrzygnięte, a warte pogłębionej refleksji. Na te wciąż aktualne problemy tożsamościowe wskazywały referaty otwierające konferencję. Poszukiwanie tożsamości ukazano jako efekt detradycjonalizacji i chaosu kulturowego (Jerzy Jastrzębski, UW), a samą tożsamość jako fetysz współczesności (Jolanta Zdybel, UMCS) oraz mechanizm kulturowy (Ewa Kosowska, UŚ). Tożsamość ujmowano także w kontekście językoznawczym, podkreślając rolę danych językowych w rekonstrukcji tożsamości (Przemysław Łozowski, UMCS), w tym tekstologicznym, ukazując tożsamość jako tekst (Marta Wójcicka, UMCS).

Referenci wskazywali m.in.: rolę nauki (Agnieszka Kolasa-Nowak, UMCS) i wychowania (Urszula Kusio, UMCS oraz Anna Gomółka, UŚ) w konstruowaniu tożsamości. Ważne miejsce w kreowaniu tożsamości w refleksji zaproszonych referentów zajmowały język (Halina Pelcowa, UMCS), w tym nazwy własne (Mirosława Sagan-Bielawa, UJ) oraz zwyczaje i obrzędy jako wyznaczniki i wyrazy tożsamości (Mariola Tymochowicz, UMCS oraz Zdzisław Kupisiński, KUL).

Tematem wielu referatów wygłoszonych podczas baranowskiego spotkania stały się również relacje między tożsamością a wizerunkiem. Podejmowano m.in. kwestię kreowania wizerunku polskich służb policyjnych (Robert Litwiński, UMCS), analizę wizerunków nauczyciela (Małgorzata Karwatowska, UMCS), ojca (Ewa Głazewska, UMCS), rolnika (Małgorzata Dziekanowska, UMCS) prezentowanych w tekstach internetowych (kolejno: w dowcipach, na portalach internetowych dla rodziców) oraz w mediach. Nie mogło zabraknąć także wystąpień podejmujących zagadnienie tożsamości wirtualnych, w tym ukazujących folklor internetowy jako mechanizm kreowania owych tożsamości (Piotr Grochowski, UMK). Referenci podkreślili również rolę mediów w kreowaniu wizerunku miejsca (Paweł Czajkowski, UW).

Zaproszeni do udziału w konferencji socjologowie, kulturoznawcy, językoznawcy, literaturoznawcy, historycy, etnologowie zwrócili uwagę na różne teksty kultury, będące wyrazem tożsamości: produkty regionalne (Hanna Podedworna, SGGW), produkty turystyczne (Grzegorz Studnicki, UŚ), fundacje (Anna Drożdż, UŚ), cyfrowe fotografie anonimowe (Małgorzata Czapiga, UW) czy teksty literackie (Janina Szcześniak, UMCS).

Przedmiotem badań i analiz uczyniono więc zarówno tożsamość narodową i ponadnarodową, np. europejską (Lech Zdybel, UMCS), jak i lokalną (Zbigniew Rykiel, URZ), kulturową, głównie mieszkańców wsi (Stanisław Kłopot,

UWr; Anna Woźniak, PAN Warszawa; Józef Styk, UMCS oraz Barbara Szczepańska, UWr). W referatach tych zwrócono uwagę przede wszystkim na problemy nacjonalizmu, poprawności politycznej jako nowego modelu tożsamości (Ewa Masłowska, PAN Warszawa). Podkreślono związki tożsamości z pamięcią (Bartosz Jastrzębski, UWr).

Podczas konferencji zaprezentowano także referaty bardziej szczegółowe dotyczące tożsamości konkretnych obszarów geograficznych i regionów, np. wschodniego pogranicza kulturowego (Jan Adamowski, UMCS) czy Serbii (Katarzyna Marcol, UŚ).

W sumie podczas czterodniowej konferencji wygłoszono ponad trzydzieści referatów, zaprezentowano wyniki badań pracowników naukowych z dziewięciu uniwersytetów w Polsce.

Warto podkreślić, że konferencja „Współczesne kreacje tożsamości społeczno-kulturowych” stanowi część wieloletniego projektu obejmującego cykliczne, realizowane co dwa lata pod hasłem „Tradycja dla współczesności”, konferencje naukowe oraz serię wydawniczą pod tym samym tytułem, która liczy już osiem tomów. Do tej pory ukazały się tomy poświęcone wartościom i przemianom tradycji (t. 1), tradycji w tekstach kultury (t. 2), tradycji w kontekstach społecznych (t. 3) i kulturowych (t. 4), pamięci jako kategorii rzeczywistości społecznej (t. 5) i kulturowej (t. 6), kategorii etosu w badaniach nad społeczeństwem (t. 7) oraz wartościom w języku i kulturze (t. 8).

Kolejne dwa, prezentujące referaty wygłoszone podczas opisywanej konferencji oraz artykuły zamówione u innych uznanych badaczy tej problematyki, ukążą się w 2016 r. Tom 9. będzie poświęcony współczesnym kontekstom tożsamości społeczno-kulturowych, natomiast tom 10. – problemom kreacji i komunikacji tychże tożsamości. Jednocześnie już teraz informujemy, że kolejna konferencja z cyklu „Tradycja dla współczesności” planowana jest na rok 2017. Zgodnie z tradycją odbędzie się na Zamku w Baranowie Sandomierskim.

UMCS